Всеукраїнська асоціація
кардіологів України

СЕРЦЕВО-СУДИННІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Класифікація, стандарти діагностики та лікування

9-те видання,
перероблене і доповнене

2026

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КАРДІОЛОГІВ УКРАЇНИ

СЕРЦЕВО-СУДИННІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Класифікація, протоколи, стандарти діагностики та лікування

9-те видання, перероблене і доповнене

Київ • 2026

УДК 616.1(477)(083.74)

За редакцією
академіка НАМН України, професора В.К. Гриня,
професора О.С. Сичова,
професора Л.Г. Воронкова, д. мед. н. С.М. Кожухова,
професора М.І. Лутая, професора О.І. Мітченко,
д. мед. н. Л.А. Міщенко, професора О.Г. Несукай,
члена-кореспондента НАМН України О.М. Пархоменка,
професора Г.Д. Радченко, професора М.Ю. Соколова,
професора Т.В. Талаєвої, професора В.О. Шумакова, к. б. н. Л.Л. Вавілової

Зібрання рекомендоване Всеукраїнською асоціацією кардіологів,
затверджене вченою радою ДУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ КАРДІОЛОГІЇ, КЛІНІЧНОЇ ТА РЕГЕНЕРАТИВНОЇ
МЕДИЦИНИ ІМЕНІ АКАДЕМІКА М. Д. СТРАЖЕСКА НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ» для широкого кола фахівців:
кардіологів, електрофізіологів, інтервенційних кардіологів, кардіохірургів,
реаніматологів, терапевтів, сімейних лікарів, наукових співробітників,
викладачів вищих медичних навчальних закладів
та закладів післядипломної освіти лікарів
(Протокол № 6 від 22 травня 2026 р.)

Серцево-судинні захворювання. Класифікація, протоколи, стандарти діагностики та лікування / за ред. В.К. Гриня, О.С. Сичова, Л.Г. Воронкова, С.М. Кожухова, М.І. Лутая, О.І. Мітченко, Л.А. Міщенко, О.Г. Несукай, О.М. Пархоменка, Г.Д. Радченко, М.Ю. Соколова, Т.В. Талаєвої, В.О. Шумакова, Л.Л. Вавілової. 9-те вид., переробл. і доповн. Київ: Четверта хвиля, 2026. 488 с.

ISBN 978-966-529-378-1

Стандарти Всеукраїнської асоціації кардіологів створені з метою вдосконалення діагностики та лікування хворих на серцево-судинні хвороби і відповідають вимогам Міжнародних рекомендацій щодо розробки настанов і протоколів діагностики та лікування на основі доказової медицини.

Стандарти містять сучасні положення, які довели свою ефективність протягом тривалого періоду їхнього застосування у світовій клінічній практиці.

Видання дотримується міжнародної термінології та містить класифікації хвороб органів кровообігу, приклади формулювання діагнозу і спадкоємність діагностики й лікування між первинною ланкою та спеціалізованими технологіями надання медичної допомоги.

Стандарти призначені для широкого кола фахівців: кардіологів, електрофізіологів, інтервенційних кардіологів, кардіохірургів, реаніматологів, терапевтів, сімейних лікарів, наукових співробітників, викладачів вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти лікарів.

ISBN 978-966-529-378-1 УДК 616.1(477)(083.74)

© ДУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
ІМ. АКАД. М. Д. СТРАЖЕСКА НАМН УКРАЇНИ», 2026

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

Одним із провідних напрямків діяльності Всеукраїнської асоціації кардіологів упродовж її існування є поширення новітньої науково-практичної інформації в лікарському середовищі. Уперше збірник «Класифікації, стандарти діагностики та лікування основних серцево-судинних захворювань» був виданий у 2006 році. Наразі перед Вами нова редакція збірника, доповнена найактуальнішою інформацією стосовно клінічних настанов, протоколів та стандартів.

Відомо, що без чіткого визначення термінів немає розуміння проблеми. Щоб уникнути непорозумінь, ми наводимо глосарій для визначення основних медико-технологічних документів, які використовують в Україні відповідно до наказів МОЗ України від 27.09.2010 р. № 819, від 28.09.2012 р. № 751 та від 29.12.2016 р. № 1422. Згідно з ними система стандартизації представлена трьома типами документів: клінічні настанови, медичні стандарти та клінічні протоколи.

Сучасні клінічні *настанови* (рекомендації) створюються на засадах доказової медицини. Вони відстежують, узагальнюють й оцінюють наявні докази та інші дані про профілактику, діагностику, прогноз, терапію, зокрема дозування ліків, ризик/користь та ефективність витрат. Настанови стають основою для розробки клінічних протоколів медичної допомоги та *стандартів*. *Протокол* (із давньогрецької – перший, передній; правила оформлення документів) – сукупність правил, яких потрібно дотримуватися в певних ситуаціях. *Клінічний протокол* – це основний медико-технологічний документ, яким мають керуватися медичні фахівці в кожній конкретній клінічній ситуації, уникаючи неефективних та помилкових рішень, обираючи найефективніше втручання для пацієнта.

Стандарт (з англійської – норма, зразок) – нормативно-технічний документ зі стандартизації, що визначає комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації і затверджений компетентним органом. Для відбору найефективніших і відтворюваних у сучасних умовах методів лікування й контролю застосування таких методів у цивілізованих країнах прийняті стандарти надання медичної допомоги, що враховують міжнародний досвід, рекомендації експертів та національні особливості. Призначення стандарту – визначити «типовий» випадок, галузь та умови застосування стандарту (діагнози, амбулаторні або стаціонарні умови, тривалість лікування тощо), спосіб лікування із зазначенням конкретних рекомендацій щодо використання технічних і медикаментозних засобів.

Класифікації та стандарти, зібрані в цій книзі, ґрунтуються на клінічних настановах, заснованих на доказах, і клінічних протоколах, затверджених МОЗ України, розроблених за участю авторів та укладачів цього зібрання.

Не втратила актуальність та соціальну значущість інформація, викладена у розділі «ВИТЯГ З НАКАЗУ (серцево-судинні захворювання) 14.08.2008 № 402 Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу

в Збройних Силах України {Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства оборони в 2010-2024 рр., в тому числі від 27.04.2024 р. № 262, від 14.10.2024 № 656 та від 14.08.2025 № 543}».

Цей збірник є офіційним виданням Всеукраїнської асоціації кардіологів, його мета – поширення у медичній спільноті нашої країни сучасних підходів до ведення пацієнтів із патологією серця та судин.

Книга призначена для кардіологів, терапевтів, електрофізіологів, інтервенційних кардіологів, кардіохірургів, сімейних лікарів, організаторів охорони здоров'я, а також викладачів вищих медичних навчальних закладів та установ післядипломної освіти лікарів.

Разом до Перемоги!

РОБОЧІ ГРУПИ ТА КОМІТЕТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ КАРДІОЛОГІВ

Гострі стани та невідкладна допомога в кардіології

Пархоменко О.М. (Київ) – модератор
Амосова К.М. (Київ)
Голобородько Б.І. (Одеса)
Іркін О.І. (Київ)
Коваль О.А. (Дніпро)
Кожухов С.М. (Київ)
Копиця М.П. (Харків)
Лутай Я.М. (Київ)
Нетяженко В.З. (Київ)
Тащук В.К. (Чернівці)
Шумаков В.О. (Київ)

Атеросклероз та хронічні форми ІХС

Лутай М.І. (Київ) – модератор
Голікова І.П. (Київ)
Долженко М.М. (Київ)
Коваль О.А. (Дніпро)
Ломаковський О.М. (Київ)
Мітченко О.І. (Київ)
Рішко М.В. (Ужгород)
Рудик Ю.С. (Харків)
Середюк Н.М. (Івано-Франківськ)
Целуйко В.Й. (Харків)

Легенева гіпертензія

Радченко Г.Д. (Київ) – модератор
Сіренко Ю.М. (Київ)
Васильєва Л.І. (Дніпро)
Кулик Л.В. (Львів)

Метаболічний синдром, цукровий діабет та серцево-судинні захворювання

Мітченко О.І. (Київ) – модератор
Коваль С.М. (Харків)
Ковальова О.М. (Харків)
Корпачев В.В. (Київ)
Лутай М.І. (Київ)
Маньковський Б.М. (Київ)
Рудик Ю.С. (Харків)
Сіренко Ю.М. (Київ)
Соколова Л.К. (Київ)
Паньків В.І. (Київ)
Талаєва Т.В. (Київ)

Інтервенційна кардіологія

Соколов М.Ю. (Київ) – модератор
Гараздюк О.І. (Київ)

Говоров А.О. (Київ)
Данильчук І.В. (Вінниця)
Кланца А.І. (Хмельницький)
Колесник В.О. (Одеса)
Сало С.В. (Київ)
Сорохтей Л.В. (Львів)
Фуркало С.М. (Київ)

Артеріальна гіпертензія

Міщенко Л.А. (Київ) – модератор
Радченко Г.Д. (Київ) – модератор
Коваль С.М. (Харків)
Колесник Т.В. (Дніпро)
Матова О.О. (Київ)
Сіренко Ю.М. (Київ)

Хвороби міокарда, перикарда, ендокарда та клапанів серця

Гринь В.К. (Київ) – модератор
Несукай О.Г. (Київ) – модератор
Воронков Л.Г. (Київ)
Кириченко Р.М. (Київ)
Козлюк А.С. (Київ)
Крикунов О.А. (Київ)
Руденко К.В. (Київ)
Рябенко Д.В. (Київ)
Сичов О.С. (Київ)
Тітов Є.Ю. (Київ)
Целуйко В.Й. (Харків)
Чернюк С.В. (Київ)

Аритмії серця та кардіостимуляція

Сичов О.С. (Київ) – модератор
Волков Д.Є. (Харків)
Гетьман Т.В. (Київ)
Деяк С.І. (Київ)
Жарінов О.Й. (Київ)
Залевський В.П. (Київ)
Зінченко Ю.В. (Київ)
Іркін О.І. (Київ)
Карпенко Ю.І. (Одеса)
Катеренчук І.П. (Полтава)
Коваль О.А. (Дніпро)
Кравчук Б.Б. (Київ)
Лашкул Д.А. (Запоріжжя)
Лизогуб С.В. (Київ)
Льовкін І.М. (Київ)
Несукай О.Г. (Київ)
Потабашній В.А. (Кривий Ріг)
Романова О.М. (Київ)
Руденко К.В. (Київ)

Середюк Н.М. (Івано-Франківськ)
Солов'ян Г.М. (Київ)
Срібна О.В. (Київ)
Ханюков О.О. (Дніпро)

Серцева недостатність

Воронков Л.Г. (Київ) – модератор
Жарінов О.Й. (Київ)
Жебель В.М. (Вінниця)
Іванів Ю.А. (Львів)
Карпенко Ю.І. (Одеса)
Коваль О.А. (Дніпро)
Коваль С.М. (Харків)
Кожухов С.М. (Київ)
Лашкул Д.А. (Запоріжжя)
Ляшенко А.В. (Київ)
Несукай О.Г. (Київ)
Пархоменко О.М. (Київ)
Руденко К.В. (Київ)
Рудик Ю.С. (Харків)
Сичов О.С. (Київ)
Тащук В.К. (Чернівці)
Тодуров Б.М. (Київ)
Федоров С.В. (Івано-Франківськ)
Целуйко В.Й. (Харків)
Ягенський А.В. (Луцьк)

Превентивна кардіологія та реабілітація

Несукай О.Г. (Київ) – модератор
Вакалюк І.П. (Івано-Франківськ)
Долженко М.М. (Київ)
Коваль С.М. (Харків)
Срібна О.В. (Київ)
Шумаков В.О. (Київ)

Комітет з освіти та акредитації

Сіренко Ю.М. (Київ) – модератор
Вавілова Л.Л. (Київ)
Долженко М.М. (Київ)
Лутай М.І. (Київ)
Марченко О.Я. (Київ)
Ханюков О.О. (Дніпро)
Целуйко В.Й. (Харків)

Кардіоонкологія

Кожухов С.М. (Київ) – модератор
Довганич Н.В. (Київ)
Крячок І.А. (Київ)
Смоланка І.І. (Київ)
Лялькін С.А. (Київ)

ЗМІСТ

ГЛАВА 1. **КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ**

Розділ 1. **Класифікація ішемічної хвороби серця** **11**
Автори-укладачі: *М.І. Лутай, О.М. Пархоменко, О.І. Іркін, Я.М. Лутай, І.П. Голікова*

Розділ 2. **Класифікація дисліпідемій** **18**
Автор-укладач: *О.І. Мітченко*

Розділ 3. **Класифікація артеріальної гіпертензії** **20**
Автори-укладачі: *Ю.М. Сіренко, Л.А. Міщенко, Г.Д. Радченко, О.Г. Купчинська, О.Л. Рековець*

Розділ 4. **Класифікація легеневої гіпертензії** **23**
Автори-укладачі: *Ю.М. Сіренко, Г.Д. Радченко, Л.В. Кулик, Л.І. Васильєва*

Розділ 5. **Класифікація міокардиту, перикардиту, інфекційного ендокардиту** **27**
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, О.С. Сичов, С.В. Чернюк, Р.М. Кириченко, О.А. Крикунов*

Розділ 6. **Класифікація кардіоміопатій** **30**
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, О.С. Сичов, С.В. Чернюк, А.С. Козлюк, К.В. Руденко*

Розділ 7. **Класифікація набутих вад серця** **31**
Автори-укладачі: *В.К. Гринь, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, О.А. Крикунов, Є.Ю. Тітов*

Розділ 8. **Класифікація порушень ритму та провідності серця** **33**
Автори-укладачі: *О.С. Сичов, Д.Є. Волков, Т.В. Гетьман, О.Й. Жарінов, В.П. Залевський, Ю.І. Карпенко, І.М. Льовкін, О.М. Романова, Г.М. Солов'ян, О.В. Срібна, О.О. Ханюков*

Розділ 9. **Класифікація хронічної серцевої недостатності** **39**
Автори-укладачі: *Л.Г. Воронков, А.В. Ляшенко, Н.А. Ткач*

ГЛАВА 2. **СТАНДАРТИ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ**

Розділ 10. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із гострим коронарним синдромом без елевації сегмента ST (інфаркт міокарда без зубця Q і нестабільна стенокардія)** **43**
Автори-укладачі: *О.М. Пархоменко, О.І. Іркін, Я.М. Лутай, М.Ю. Соколов, О.В. Шумаков, Л.М. Бабій*

Розділ 11. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із гострим коронарним синдромом з елевацією сегмента ST (інфаркт міокарда із зубцем Q)** **56**
Автори-укладачі: *О.М. Пархоменко, О.І. Іркін, М.Ю. Соколов, Я.М. Лутай, О.В. Шумаков, В.О. Шумаков, Л.М. Бабій*

Розділ 12. **Стандарти надання медичної допомоги хворим з хронічною ішемічною хворобою серця** **68**
Автори-укладачі: *М.І. Лутай, І.П. Голікова, О.М. Ломаковський, В.В. Бугаєнко, Н.Ю. Чубко, М.П. Швидка*

Інтервенційні та хірургічні методи лікування **96**
Автори-укладачі: *М.Ю. Соколов, О.І. Гараздюк*

Розділ 13. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із дисліпідеміями** **99**
Автор-укладач: *О.І. Мітченко*

Розділ 14. **Уніфікований клінічний протокол первинної та спеціалізованої медичної допомоги «Гіпертонічна хвороба» (Артеріальна гіпертензія)** **117**
Автори-укладачі: *Ю.М. Сіренко, Л.А. Міщенко, Г.Д. Радченко, О.Г. Купчинська, О.Л. Рековець, С.М. Кушнір*

Розділ 15. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із легеневою гіпертензією (у дорослих)** **155**
Автори-укладачі: *Ю.М. Сіренко, Г.Д. Радченко, Л.В. Кулик, Л.І. Васильєва*

Розділ 16. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із міокардитом і перикардитом** **178**
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, О.С. Сичов, С.В. Чернюк, Д.В. Рябенко, Р.М. Кириченко, А.С. Козлюк, Є.Ю. Тітов*

Розділ 17. **Стандарти надання медичної допомоги хворим з інфекційним ендокардитом** **191**
Автори-укладачі: *В.К. Гринь, О.Г. Несукай, О.А. Крикунов, С.В. Чернюк, Є.Ю. Тітов*

Розділ 18. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із гіпертрофічною кардіоміопатією** **197**
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, О.С. Сичов, С.В. Чернюк, В.Й. Целуйко, К.В. Руденко*

Розділ 19. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із дилатаційною кардіоміопатією** **203**
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, С.В. Чернюк, Л.Г. Воронков, Д.В. Рябенко, А.С. Козлюк, Р.М. Кириченко*

Розділ 20. **Стандарти надання медичної допомоги хворим з аритмогенною кардіоміопатією правого шлуночка** **207**
Автори-укладачі: *В.К. Гринь, О.Г. Несукай, О.С. Сичов, С.В. Чернюк*

Розділ 21. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із рестриктивною кардіоміопатією** **209**
Автори-укладачі: *В.К. Гринь, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, А.С. Козлюк*

Розділ 22. **Стандарти надання допомоги хворим із метаболічною кардіоміопатією** **212**
Амілоїдоз серця 212
Хвороба Андерсона-Фабрі 220
Автори-укладачі: *О.Г. Несукай, В.К. Гринь, С.В. Чернюк, А.С. Козлюк*

Розділ 23. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із набутими вадами серця 224**

Автори-укладачі: *В.К. Гринь, О.Г. Несукай, С.В. Чернюк, О.А. Крикунов, Є.Ю. Тітов*

Розділ 24. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із порушеннями ритму та провідності серця 233**

Автори-укладачі: *О.С. Сичов – модератор, Т.В. Гетьман, В.П. Залевський, Ю.В. Зінченко, Ю.І. Карпенко, І.П. Катеренчук, Б.Б. Кравчук, С.В. Лизогуб, І.М. Льовкін, Т.В. Міхалєва, Є.В. Могильницький, О.М. Романова, К.В. Руденко, Н.М. Середюк, Г.М. Солов'ян, О.В. Срібна, В.К. Тащук, О.О. Ханюков, Л.О. Шабільянова, О.Я. Марченко, О.В. Стасишена, Л.О. Андросова*

Надшлуночкові тахікардії 233

Шлуночкові порушення ритму 263

Фібриляція і тріпотіння передсердь 275

Порушення провідності 363

Тахікардії з широкими комплексами QRS 372

Розділ 25. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із синкопальними станами 391**

Автори-укладачі: *О.С. Сичов – модератор, Ю.В. Зінченко, О.І. Іркін, С.В. Лизогуб, І.М. Льовкін, О.М. Романова, Г.М. Солов'ян, О.В. Срібна, О.Я. Марченко, Т.В. Міхалєва, Є.В. Могильницький, О.В. Стасишена, Л.О. Шабільянова*

Розділ 26. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із хронічною серцевою недостатністю 399**

Автори-укладачі: *Л.Г. Воронков, А.В. Ляшенко, Н.А. Ткач*

Розділ 27. **Стандарти надання медичної допомоги хворим із серцево-судинними ускладненнями внаслідок дії протипухлинних препаратів та променевої терапії 435**

Автори-укладачі: *С.М. Кожухов, Н.В. Довганич, І.І. Смоланка, І.А. Крячок, О.Ф. Лигирда, І.Б. Титоренко, С.А. Лялькін*

ВИТЯГ З НАКАЗУ (серцево-судинні захворювання) 14.08.2008 № 402 459

Список скорочень 485